

Олександр РУДИК,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри природничо-математичних дисциплін і технологій,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
rudykob@gmail.com

ОЧІКУВАННЯ ВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Відоме висловлювання: «Народи живуть у своїх міфах». На початку 90-х років XX століття ми мали міф про Україну як країну кваліфікованих науковців й інженерів, які виховані наявною системою освіти. Що є необхідною умовою для успішного розвитку країни. Навіть у 2021 році Україна мала позитивне сальдо зі США за рахунок надання послуг у галузі ІТ. Інакше кажучи, цей міф ще має певне підґрунтя. На жаль, це не стосується *всієї* української економіки.

При тлумаченні системи освіти як системи самовідтворення нації для формування національної ідентичності переможного типу необхідне правильне формулювання мети й концепції освіти, які відповідають біологічній природі людини. При цьому Україна не може брати приклад з розвинених країн, які навіть не намагаються оптимізувати державну освітню політику чи взагалі відмовляються від аналога МОН. Ці країни можуть набирати на свої магістерські та PhD програми бакалаврів з усього світу при конкурсі 10-20 осіб на місце і платити їм стипендію. Україна може розраховувати лише на власну систему освіти. Ще Іван Франко застерігав, що без ефективної системи освіти, що відстежує науково-технічний поступ, народ зникає з історичної арени.

На питання: «Яка мета шкільної освіти?» найімовірніше почуємо: «Читайте нормативні документи». Мета виступу – пояснити, чому проблема правильного формулювання мети й концепції освіти таки існує, а наявні формулювання у нормативних документах вимагають істотних змін. При цьому доречно згадати, чи були спроби обговорювати й вирішувати це та дотичне питання щодо змісту освіти. Обмежуся переліком відомих мені заходів.

• **3 27 грудня 1911 до 3 січня 1912 року** в Санкт-Петербурзі відбувся перший Всеросійський з'їзд викладачів математики. Через 2 роки, з 26 грудня 1913 по 3 січня 1914 року, в Москві пройшов другий Всеросійський з'їзд викладачів математики. Учасники обговорювали питання змін змісту шкільного курсу математики. Нічим остаточним таке обговорення

не закінчилося, тому вирішили зібратися згодом. Та згодом вибухнули світова війна, лютневий і жовтневий перевороти 1917 року.

• **У травні 1999 року** за ініціативи працівників Київського університету імені Тараса Шевченка було проведено Всеукраїнську конференцію «Актуальні проблеми вивчення природничо-математичних дисциплін у загально-освітніх навчальних закладах України». Можна відстежити за матеріалами конференції наявність трьох незмішуваних частин:

- працівники академічних університетів, які вказували на конкретні аспекти деградації системи шкільної освіти;
- працівники педагогічних університетів, АПН і МОН, які твердили про успіхи реформування системи освіти за часи незалежності України;
- працівники закладів загальної середньої освіти, які звітувалися про конкретні аспекти діяльності своїх закладів.

Справжнього обговорення не було – сторони не чули одна одну. Те, що резолюцію писали представники другої частини учасників, не істотно. І тоді, і зараз за незручні, не спростовані й не спростовувані обґрунтування хибності політики МОН:

- вам дякують за небайдужість до проблем освіти;
- можуть навіть без попередження зробити автором публікації, щоб демонструвати наявність обговорення;
- пообіцяють максимально врахувати всі ваші зауваження

і повністю знехтують ними без будь-яких пояснень. На цій конференції автор мав доповідь з темою «Яка мета освіти?» (Рудик, 1999). І дав стисло відповідь: «Набуття учнями ознак кваліфікованої робочої сили». Таке формулювання зрозуміле та прийнятне і для учнів, і для їхніх батьків, і для суспільства в цілому. Звичайно, воно вимагало деталізації. Наприклад, поданої у публікації (Рудик, 2012). Але для початку потрібно було стисло сформулювати загальний напрямок руху *для всіх навчальних дисциплін*. Бо спочатку потрібно правильно визначитися з фундаментом – метою. Причому так, щоб вона чітко й однозначно визначала принципи добору змісту. Після чого підібрати зміст – узгоджено для всіх предметів із забезпеченням передумов успішного вивчення всіх тем усіх дисциплін – зараз такого немає. І лише потім можна говорити про методику навчання. На жаль, спільнота освітян зосереджена лише (переважно?) на методиці (хай навіть із використанням новітніх технологій) окремих предметів чи комплексів на кшталт STEM, нехтуючи стратегічними проблемами. А їх тактичними кроками у межах окремих закладів та окремих навчальних предметів не вирішити.

• У листопаді 2000 року у Дрогобичі проходила конференція «Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти», де також було піднято питання правильного формулювання мети освіти (Рудик, 2000, Яку систему...; Рудик, 2000, Інформатизація і мета освіти).

• У квітні 2012 року в Україні проводили так звані з'їзди вчителів – як це робили у Москві за рік до того. Так звані, бо не було ніякої процедури добору делегатів – лише вказівка щодо кількості від регіону. Про реальні плани організаторів сповіщали безпосередньо на засіданні. Автор був присутнім на з'їзді вчителів інформатики, на якому зненацька тодішній заступник міністра Михайло Жебровський запропонував схвалити нову програму, про яку переважна кількість учасників дізналися лише на з'їзді. В атмосфері загального обурення Заслужені (за реальними здобутками) вчителі почали критикувати зміст нової програми. Виступи були емоційними, та обґрунтованими. І стосувалися вони у першу чергу *мети освіти* інформатичної галузі. Єдине, що викликало моє здивування, – це намагання всі питання вирішити у межах лише інформатичної галузі. Коли стало зрозуміло, що схвалення програми не буде, питання зняли з порядку денного. Охочі можуть ознайомитися з публікацією (Ластовецький) про враження учасників одговорення. А питання про прийнятне формулювання мети освіти так і зависло у повітрі.

• У серпні 2023 року на регіональній конференції вчителів інформатики і Всеукраїнській конференції, яку проводив НЕНЦ, автор виступив з доповіддю «Якість освіти й міфи освітян» (Рудик, 2023), у якій перелічив хибні висловлювання, у тій чи іншій формі наявні у нормативних документах та обґрунтуваннях освітньої політики, та обґрунтовав їхню хибність:

- Головне в освіті – не заважати здобувачам освіти самостійно обрати освітню траєкторію узгоджено зі своїми вродженими здібностями.
- У кожної людини є природне бажання до розумового розвитку.
- Бажано, щоб навчання було максимально комфортним для учня.
- Унаочнення завжди істотно підвищує ефективність навчання.
- Заклади загальної середньої освіти дають (повинні давати) лише ті компетентності, без яких неможливо обійтися у подальшому житті.
- Повноцінна дистанційна освіта виникла як відповідь на пандемію, а її ефективність істотно залежить від використання сучасних ІТ.
- Перехід до 11-річної шкільної освіти дозволив підняти рівень освіти на вищий рівень. Або щонайменше зберегти його.
- Академічна свобода (як її тлумачать чинні нормативні акти) дає можливість, змінюючи порядок і глибину вивчення окремих понять,

оптимально пристосуватися до особливостей здобувачів освіти й отримати найвищі показники навчання.

- Якщо брати власне проблеми навчання, пандемія і війна породили нові проблеми процесу навчання, яких раніше система освіти не мала.
- Використання у навчальному процесі (загальноосвітніх навчальних закладів) штучного інтелекту (ШІ) істотно підвищить рівень освіти.

Хибність жодного положення не спростовано на жодній з конференцій і навіть у розмовах з Генерального директора Департаменту шкільної освіти Ігорем Хворостяним.

• **У жовтні 2024 року** було проведено XVIII Всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Неперервна освіта: актуальні дискурси». Серед матеріалів конференції автор опублікував статтю з назвою «Подолання міфів освітян як одне із завдань неперервної освіти педагогів та керівників усіх ланок системи освіти» (Рудик, 2024) з готовими вказівками щодо вирішення проблем хибності окремих наріжних положень нормативних актів про систему освіти, які суперечать самій біологічній природі людини та інтересам суспільства. Згадано навіть про створення при дошкільній та початковій освіті передумов подальшого успішного навчання.

Маємо:

- три етапи *створення* осмисленої освітньої політики: мета – зміст – методика;
- три етапи *втілення* осмисленої освітньої політики у здобувачі освіти: цінності – розвиток – компетенції.

Якщо у першій трійці складові можна розділити логічно і хронологічно, то в останній трійці всі три складові присутні одночасно від самого народження з послідовним перенесенням наголосу на кожний наступний етап:

• До 7 років у дитини буде створено сценарії поведінки у різних ситуаціях незалежно від рівня усвідомлення цінностей, вже вироблених під впливом оточення – сім'ї, родичів, дошкільного навчального закладу. Якби не була спадковість дитини, навчання вимагає розвитку, досяжного лише при діяльності на грані своїх можливостей. Щоб не зійти передчасно з дистанції, потрібно мати відповідні життєві цінності й дотримуватися їх при втіленні життєвих сценаріїв.

• Для отримання високого соціального схвалення за рахунок виконання обов'язків згідно набутих компетентностей, потрібно своєчасно розвинути здобувача освіти. Наприклад, відомо, що для правильного відтворення граматичних конструкцій необхідне активне спілкування у віці

від 3 до 8 років. Розвиток будь-яких здібностей має свої часові обмеження. *А зміст освіти має вказувати на мету освіти саме як засіб розвитку.* У наш швидкоплинний час кожний член суспільства повинен бути готовим до того, що попередньо набуті компетентності не зможуть підтримати його життя. Але він має бути розумним, тобто приймати адекватні й ефективні рішення на основі попереднього досвіду (навчання), не пов'язаного безпосередньо з поточною ситуацією. Саме так проявиться його здатність пристосовуватися до змін середовища.

Як впливає з тут написаного і процитованого, вже тривалий час існують проблеми, пов'язані з відсутністю осмисленої і науково обґрунтованої освітньої політики в Україні. В усіх змінах, що відбулися і відбуваються чітко простежуємо тлумачення системи шкільної освіти як системи перерозподілу коштів. Та неможливо серед системних кроків відстежити її тлумачення як системи самовідтворення нації з *історичною перспективою.*

Кілька слів про шляхи вирішення проблеми. Демократичне обговорення на конференціях і з'їздах з вільним висуненням пропозицій може тривати нескінченно. На жаль, у нас немає часу на довготривале перетворення системи освіти. Разом з новими стандартами й концепцією потрібно створювати програми і вимірники – збірники завдань. І саме на них зосередити увагу, бо саме вони визначають, чому і як навчатимуть здобувачів освіти. Тому привабливішим видається розроблений МОН проект узгоджених всіх нормативних актів щодо освіти з метою подолання перелічених проблем з тривалим (наприклад, протягом 2 років) громадським обговоренням та з постійним опрацюванням всіх пропозицій протягом наперед обумовленого короткого терміну (до 2 тижнів) й з наданням відповіді одного з трьох видів:

- відмова внаслідок неконкретності чи неточності. Наприклад, у пропозиції не вказано у якому розділі що і як потрібно дослівно записати;
- відмова, умотивована суперечністю з проголошеною метою удосконалення;
- повідомлення про внесення відповідної зміни з вказанням, у якому місці проекту це зроблено.

Список використаних джерел

1. Рудик, О. Б. (1999). Яка мета освіти? У *Матеріали Всеукраїнської конференції «Актуальні проблеми вивчення природничо-математичних дисциплін у загально-освітніх навчальних закладах України»* (с. 3–4). КУ ім. Т. Шевченка,.
2. Рудик, О. Б. (2000). Яку систему математичної освіти потрібно Україні? У *Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасний стан і перспективи*

шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти», 14–16 листопада, 2000 рік, м. Дрогобич (с. 21–23). <https://www.kievoi.ippo.kubg.edu.ua/kievoi/articles/1.html>

3. Рудик О. Б. (2000). Інформатизація і мета освіти. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасний стан і перспективи шкільних курсів математики та інформатики у зв'язку з реформуванням у галузі освіти», 14–16 листопада, 2000 рік, м. Дрогобич* (с. 144–148). URL: <https://www.kievoi.ippo.kubg.edu.ua/kievoi/articles/2.html>

4. Рудик, О. Б. (2012). Загальний підхід до формування переліку компетенцій щодо опанування природничо-математичними дисциплінами. *Математика у сучасній школі*, (1), 29–32. <https://www.kievoi.ippo.kubg.edu.ua/kievoi/articles/6.html>

5. Ластовецький, В. В., Пасіхов, Ю. Я., & Шестопапов, Є. А. *Сім верст пішки за шмат кишки?* https://osvita.ua/school/method/29150/#google_vignette

6. Рудик, О. Б. (2023). Якість освіти і міфи освітян. *Освітній фактор*, 4(8), 19–23. <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Освітній-фактор-4-2023-64.pdf>

7. Рудик, О. Б. (2024). Подолання міфів освітян як одне із завдань неперервної освіти педагогів та керівників усіх ланок системи освіти. *Неперервна освіта: актуальні дискурси. У Збірник наукових праць за матеріалами XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (с. 209–212). ЗІППО. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50796/1/O_Rudyk_NOAD_XVIII.pdf

Світлана СТЕПАНЮК,

методист відділу гуманітарних дисциплін,

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна

s.stepaniuk@vippp.org.ua

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ключові слова: інноваційна діяльність, мотивація, інтеграція, метод проєктів, інформаційні технології.

USE OF INNOVATIONS IN THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE LESSONS OF FOREIGN LITERATURE

Keywords: innovative activity, motivation, intergration, method of projects, information technologies.

Сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася в нашій країні, потребує сутнісних змін у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й в освіті. Діти, які сьогодні приходять до школи – це нове покоління,